

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»

У лексикон сучасної гуманітаристики впевнено увійшло поняття «гібридної війни» [1; 2; 3] (хоч, заради справедливості, треба визнати, що наразі так і не розроблено чіткого визначення цього терміну). Для українського академічного та суспільного дискурсу це питання є особливо актуальним, з огляду на війну Росії проти України, яка стала найсерйознішим викликом від часу проголошення незалежності 1991 р. Борис Парохонський свого часу зазначав, що у сучасному світі захист національних інтересів уже не може спиратися лишень на стратегію силового протистояння. Ефективнішою стає реалізація власних і національних інтересів через економічну та духовно-інтелектуальну експансію [4, с. 3]. Специфікою четвертого покоління «війни» слід уважати їх багатовимірність та використання у ній не лише мілітарних, силових, а й дипломатичних, економічних й інформаційних засобів. «Гібридна війна» не обмежується бойовими діями, це війна в інформаційному просторі, це війна символів, образів, смислів.

«Гібридні війни» включають у себе війни за ідентичність, війни за історичні реконструкції і т. д. Історія, а точніше – її інтерпретація, стає об'єктом провокацій, оскільки саме вона є підставою для незалежності держав, для легітимності влади, для національно-культурних прав народів та національних меншин. На жаль, за визнанням Остапа Кривдика, саме на історичному полі антиукраїнська гра є доволі успішною, що зумовлено, по-перше, самокритичністю української історичної школи, її більшою академічністю, порівняно з ідеологічно спрямованим російським міфом [5], а по-друге, неспівмірністю фінансових ресурсів. Маніпулюючи історичними фактами спецслужби РФ намагаються впливати на громадян України та світову громадськість. Адже метою Росії є ідеологічний вплив не лише на українців і росіян, а й формування викривленого сприйняття української держави з історії у світі.

Міфи, які постійно створює та вдосконалює Росія, стосуються практично усіх періодів української історії. Причому, переважно вони мають давню традицію, зародившись ще у XVI-XIX ст. Зрештою, у цьому немає нічого нового, адже період СРСР був часом, коли історію за життя одного покоління могли переписати тричі.

Як ствердив Олексій Розумний, компонентом «гібридної війни» є конфлікт інтерпретації, тобто зіткнення наративів із протилежними версіями подій. В умовах «битви наративів» сторони намагаються залучити якнайширший культурно-історичний контекст, інтерпретуючи його у власних інтересах [6, с. 67]. Особливо яскраво це можна простежити у випадку міфу «Великої вітчизняної війни» і суміжні з ним, який став наріжним каменем формування ідентичності у сучасній Росії та причиною різночитань в українському суспільстві. Існування в Україні національного та радянсько-російського наративів, яке підтримує пропагандистська машина східного сусіди. І тут слід погодитися з Віталієм Портниковим: «В Україні живуть різні люди. Частина з них є українськими державниками, але є й прихильники ідеї, що Україна – це частина «руського мира». А є люди – і таких теж багато – яким абсолютно однаково, в якій країні вони живуть. Абсолютно очевидно, що ті, хто вважають, що Україна – це невід'ємна частина «руського мира» або навіть продовження Росії, Радянського Союзу, Російської імперії – а таких людей серед нас не сотні тисяч, а мільйони – просто чіпляються за цей міф про перемогу. Вони вважають, що це частина ідеології країни, на яку вони рівняються й частиною земель якої вважають саму Україну. Ці люди є нашими співвітчизниками, у них є українські паспорти, але мені здається, що вони своїх політичних переконань ніколи особливо не приховували. Ми будемо з цими людьми ще жити в єдиній країні десятки років» [7].

Пов'язаною з попереднім є символізація образу С. Бандери й діяльності ОУН-УПА. Радянська система десятиліттями створювала образ ворога й національного зрадника Бандери і помічників окупантів – ОУН-УПА [8, с. 141]. Нині ж звертає на себе увагу інтенсивне використання окреслення «бандерівці» для конструювання ворожого образу українців у mass media. Погодимося з думкою Ольги Гойман про логічність реінкарнації радянського міфу про «бандерівців», хоч і з певними видозмінами. Нині цей міфологізований символ сприймають не лише жорстоким ненависником росіян та усього російського, а й синонімом фашиста, поширившись територіально на всю Україну, а не лише на її західні терени [8, с. 143].

Слід зауважити, що це стосується не лише Росії, а й сусідніх країн. Кремлівській пропаганді надважливо було переконати усіх, що в Україні до влади прийшли «фашисти». Відповідно наступним кроком було ототожнити звірства нацистів у роки Другої світової війни з діями українських військ на Сході. На жаль, повинні визнати, що ця пропагандистська кампанія дає свої результати. Згадаємо бодай сумновідому тезу «З Бандерою вони в Європу не увійдуть!» Ярослава Качинського, голови партії «Право і справедливість» РП. Загалом слід визнати, що непросту українсько-польську спільну історію Росія використовує наповну у веденій нею «гібридній війні». Можна перерахувати лише деякі з кроків, спрямованих на розпалювання ворожечі між українцями та поляками: підтримка громадських рухів різного спрямування антиукраїнського спрямування, «війни пам'ятників» (у нищенні меморіальних місць, фінансуванні таких актів через агентів на кшталт Усовського неодноразово писали ЗМІ) та ін. Врешті-решт, тему волинської трагедії використовують офіційні посадові особи РФ, як міністр іноземних справ РФ Сергій Лавров. Вже тут не йдеться про згадки «волинської різанини» окупанто-сепаратистами Криму та ЛНР-ДНР.

Тут варто звернутися до висновку Іллі Герасимова, який ствердив зворотний ефект надмірного використання «бандерівського» стереотипу під час війни. «Коли російська пропаганда зробила спробу «затролити» нових українців як «бандерівців» за повторення старого «фашистського» гасла, ті відповіли креативно – не реактивно (тобто не поясненнями, запереченнями, виправданнями та іншими відомими способами «годування тролів»). Українські євреї відразу ж створили мем «жидобандерівці» і розвинули його в реальну соціальну ідентичність, яку багато хто сприйняв з гордістю» [9]. Тож громадянське суспільство проявило себе в Україні.

На завершення мусимо вкотре ствердити безпрецедентність інформаційної війни, яку провадить Росія проти України. Одним із важливих її елементів стало тлумачення минулого загалом, і зокрема подій 20 ст. Не лише Україна, а й увесь світ повинні пам'ятати про небезпеки інформаційного складника «гібридної війни». Адже, у тій частині, яка стосується минулого, когнітивна війна (ураження свідомості), яка оперує образами майбутнього, суспільними міфами та стереотипами, які найважче піддаються корекції.

Література:

1. Грабовський С. «Гібридна війна»: історія і сутність. До постановки питання. *Українознавство*. Київ, 2016. Вип. 1 (18). С. 19-22.
2. Комарчук О. О. Маніпулятивні технології засобів масової комунікації в умовах гібридної війни: дис. ... канд. політ. Наук: 23. 00. 02. Миколаївський нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2019. 226 с.
3. Попович К. В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. Ужгород, 2016. Вип. 2 (35). С. 75-79.
4. Парахонський Б. О. Національні інтереси України (духовно-інтелектуальний аспект): монографія. Київ: НІСД, 1993. 43 с. (серія «Наукові доповіді»).
5. Кривдик О. Політична історія як зброя. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/11/27/4343108/>
6. Розумний О. М. Російська політика пам'яті як складова гібридної агресії проти

- України: технологія, результативність, способи протидії. Стратегічні пріоритети = Strategic priorities. Київ, 2017. Вип. 3 (44). С. 67-77.
7. Історія чи міф: чому Путін чіпляється за перемогу у Великій Вітчизняній війні. Віталій Портников про причини Кремля нав'язати свою версію «великої Перемоги». URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/society/2020-02-12/istoriya-ili-mif-rochemu-putin-tseplyaetsya-za-pobedu-v-velikoy-otechestvennoy-voyne/30884>
 8. Гойман О. Реінкарнація радянських міфів у сучасній інформаційній війні. *Людинознавчі студії. Серія: Філософія*. 2015. Вип. 32. С. 133-147.
 9. Gerasimov I. Ukraine 2014: The First Postcolonial Revolution. Introduction to the forum. *Ab Imperio*. Казань, 2014. No 3. P. 22-44.